

ŽALIŲJŲ PARTIJOS IR NVO VEIKSMAI FORMUOJANT VOKIETIJOS BRANDUOLINĖS ENERGETIKOS VYSTYMĄSI

GIEDRIUS ČESNAKAS

Vytauto Didžiojo universitetas
Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto doktorantas
Energetinio saugumo tyrimų centras
El. paštas: g.cesnakas@pmdf.vdu.lt

DOVYDAS GODELIS

Vytauto Didžiojo universitetas
Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto bakalauras
El. paštas: dovydas.godelis@fc.vdu.lt

Straipsnyje nagrinėjama Vokietijos žaliųjų partijos ir aplinkosaugos nevyriausybinių organizacijų įtaka Vokietijos branduolinės energetikos vystymuisi. Empirinis tyrimas atliktas remiantis susirašinėjimais su Vokietijos žaliųjų partija ir aplinkosaugos nevyriausybėmis organizacijomis. Straipsnyje atskleidžiama, kad Fukušimos nelaimė ir aktyvi aplinkosaugos NVO veikla prieš branduolinę energetiką – pagrindinės priežastys, dėl ko buvo priimtas sprendimas uždaryti branduolines elektrines Vokietijoje. Atlikus Žaliųjų partijos veiklos, nukreiptos į atominės energetikos atsisakymą, analizę, paaiškėjo: Vokietijos žaliųjų partija – pirmoji iniciatorė, siekiant uždaryti visas Vokietijos atominės jėgaines. Aktyvi ir sėkminga žaliųjų partijos ir nevyriausybinių organizacijų veikla Vokietijoje susijusi su postmodernių vertybių akcentavimu šalies visuomenėje.

Reikšminiai žodžiai: Žaliųjų partija, aplinkosaugos NVO, Vokietijos atominės elektrinės, postmodernios vertybės.

IVADAS

Vokietijos vyriausybė yra paskelbusi, kad iki 2022 m. palaipsniui siekia atsisakyti branduolinės energetikos ir pereiti prie alternatyvios energijos šaltinių. Vokietijos valdžios institucijų teigimu, šalis netaps energetiškai priklausoma nuo kitų valstybių, nes sugebės savo energetinį saugumą užtikrinti plėtodama alternatyvius energijos šaltinius bei laikinai trūkstantį elektros energijos kiekį gaminti šiluminėse elektrinėse. Tai verčia kelti klausimą, kokios vidinės priežastys lėmė, kad Vokietija, ilgą laiką buvusi branduolinė valstybė, nusprendė atsisakyti branduolinės energetikos. Didžiausi ir aktyviausi branduolinės energetikos kritikai Vokietijoje – žalieji, kurių idėjas plėtoja ir bando įgyvendinti Vokietijos žaliųjų politinė partija ir aplinkosaugos nevyriausybines organizacijos. Dėl šios priežasties verta išsiaiškinti, kaip Žaliųjų partija ir aplinkosaugos nevyriausybines organizacijos prisidėjo prie branduolinės energetikos atsisakymo Vokietijoje.

Straipsnio tikslas – ištirti, kaip Vokietijos žaliųjų partija ir aplinkosaugos nevyriausybines organizacijos, besiremiančios ekologizmo ideologija, daro įtaką Vokietijos branduolinės energetikos vystymui, išanalizuoti jų veiklos metodus ir pabandyti juos suklasifikuoti. Pasirinktas tyrimo tikslas preziumuoja empirinį, o ne teorinį tyrimo pobūdį. Vis dėlto, pateikiant tyrimo rezultatų aiškinimą, remiamasi Ronaldo Ingelharto išskiriamais visuomenių tipais, apibrėžiančiais ekonominius, kultūrinius ir politinius pokyčius.¹

EKOLOGIZMO IDEOLOGIJS IR IDĖJŲ PRINCIPAI

Žaliųjų partijos ir iš dalies aplinkosaugos NVO vadovaujasi ekologizmo principais, nulemiančiais pagrindinius žaliųjų partijų ir aplinkosaugos NVO prioritetus ir kryptis. XX a. 6–7 dešimtmečiais iškilęs ekologizmas priklauso postmodernių ideologijų grupei ir kartu yra postmodernių idėjų išraiška. Ekologizmas remiasi fundamentalia idėja, kuri nusako naujus santykius tarp gamtos ir žmogaus. Idėja teigia, kad žmogus nebeturi gyventi taip, lyg užimtų šeimininko poziciją, kuriam priklauso visa gamta. Ideologijos tikslas – išsaugoti gamtą,

žmogų ir aplinką nuo degradacijos ir išnykimo. Ekologizmo šalininkai pastebi, jog pasaulis juda saviDestrukcijos link. Dėl šios priežasties ekologizmo ideologija nori įspėti žmones apie artėjančią grėsmę ir kokių priemonių reikėtų imtis, norint jos išvengti.² Galima išskirti keletą ekologizmo atstovų, kurie vadovaujasi šiomis idėjomis ir skirtingai supranta ideologiją. Anot Michailo Kenny (1993), ekologistus galima skirstyti į „šviesius“ arba „tamsius“, gilaus įsitikinimo arba paviršutiniškus žaliuosius, ir galiausiai į politinius fundamentalistus arba realistus. Pasak M. Kenny, žalieji politiniai fundamentalistai remiasi tikėjimu: kad atsistatytų mūsų santykiai su gamta ir galėtume pereiti į žalią visuomenę, reikalinga revoliucija. Žalieji realistai yra įsitikinę, kad geriausiai savo tikslus ir idėjas jie gali įgyvendinti per žaliųjų partijas, kurios veiktų pragmatiškai ir užimtų vietas parlamente.³

Be žaliųjų partijų, kurios stengiasi reflektuoti ideologijos principus savo politinėse programose, šiomis ideologinėmis idėjomis iš dalies vadovaujasi ir aplinkosaugos NVO. Aplinkosaugos NVO galima išskirstyti į platų spektrą pagal tai, kokiomis priemonėmis jos siekia daryti įtaką vyriausybėms. Kai kurios aplinkosaugos NVO vykdo politinę lobizmą ir siekia, kad būtų išrinkti tam tikri atstovai į leidžiamąją valdžią (kai kuriose šalyse aplinkosaugos NVO dažnai siejamos su politinėmis partijomis). Kitos organizacijos siekia įgyvendinti savo idėjas per tokias sritis kaip moksliniai tyrimai, mokymai, informacijos sklaida ar visuomenės švietimas.⁴ Didelė aplinkosaugos NVO įvairovė, siekiančių skirtingomis priemonėmis įgyvendinti savo tikslus, neretai priverčia organizacijas prieštarauti viena kitai, kaip sukurti darnią ir ekologišką visuomenę.⁵

Egzistuoja du pagrindiniai ekologizmo principai: pirmu atveju siekiama pakeisti santykius tarp žmogaus ir gamtos, o antras principas teigia, kad iš esmės reikia keisti socialinių ir politinių žmonių gyvenimą. Ekologistų akimis, moderni visuomenė tapo priklausoma nuo gamtinių išteklių ir ilgainiui tiek geografiškai, tiek dvasiškai atsiskyrė nuo gamtos, kuri ir teikia šiuos išteklius. Ekonomikos augimą, centralizaciją, biurokratizmą ir materializmą ekologistai laiko pagrindiniais modernaus industrinio pasaulio principais. Atstovaudami postmodernioms idėjomis, jie remiasi principais, kurie apima ekologinę

pusiausvyrą, nedideles bendruomenes, mažesnę populiaciją, asmeninę atsakomybę ir dvasinį atgimimą, turintį suartinti žmones su gamta.⁶ Šie principai laikomi pagrindinėmis ekologizmo filosofijos šakomis. Vadovaudamiesi postmoderniomis idėjomis, ekologistai, akcentuoja ir laikosi vertybių bei idėjų, kurios peržengia modernios visuomenės vertybinius pagrindus. Viena jų – aplinkosauga, kurios siekiama nepaisant didėjančių ekonominių sąnaudų. Postmodernios vertybės, susiliečiančios su ekologinėmis vertybėmis, pirmenybę teikia aplinkos apsaugos veiksniams, net ir tada, jeigu jos daro neigiamą poveikį ekonomikos augimui.⁷ Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad Vokietija yra postmoderni valstybė, nes dėl branduolinio saugumo ir aplinkos apsaugos atsisako branduolinės energijos (pigesnės energijos rūšies) ir pasirenka alternatyvią energetiką (brangesnę energijos rūšį). Tai rodo, kad aplinkosaugos vertybės Vokietijai yra svarbiau negu ekonominis augimas.

ŽALIŲJŲ PARTIJOS VEIKLA VOKIETIJOJE

Vokietijoje egzistuoja viena iš efektyviausių ir daugiausiai pasiekusių žaliųjų partijų Europoje. Žaliųjų partija (vok. *Die Grünen*) 1993 m. susijungė su pilietinių teisių judėjimu Aljansu 90 (vok. *Bündnis 90*) ir sukūrė bendrą partiją Aljansas 90 / Žaliųjų partija (toliau – Žaliųjų partija). Pirmą kartą Žaliųjų partija pateko į Vokietijos Parlamentą 1983 m., o 1998 m. pirmą kartą su Socialdemokratų partija sudarė valdančiąją koaliciją ir ją išlaikė dvi kadencijas.⁸ Per 2009 m. rinkimus Žaliųjų partija gavo daugiausiai vietų parlamente per visą savo istoriją ir 2011 m. parlamente turėjo 68 vietas iš 622 galimų.

Vokietijos Žaliųjų partija nuo įsikūrimo pasisakė prieš branduolinę energetiką, tačiau tik patekusi į parlamentą ėmėsi konkrečių veiksnių, kad būtų uždarytos visos branduolinės jėgainės. 1998–2002 m. Žaliųjų partija kartu su socialdemokratais sudarė valdančiąją koaliciją „raudoni–žali“. 2000 m. ši valdančioji koalicija paskelbė ketinimus palaipsniui atsisakyti branduolinės energetikos.⁹ Po dvejų metų buvo oficialiai reglamentuotas susitarimas tarp Vokietijos valdančiosios koalicijos ir energetikos bendrovių laipsniškai uždaryti devyniolika šalies

atominių elektrinių. 2002 m. balandžio 26 d. „Įstatymas dėl palaiptinio komercinės elektros gamybos atsisakymo naudojant branduolinę energiją“ (vok. *Gesetz zur geordneten Beendigung der Kernenergienutzung zur gewerblichen Erzeugung von Elektrizität*) tapo pagrindiniu įrankiu, vykdamas 2000 m. liepos 14 d. susitarimą tarp Vokietijos vyriausybės ir energetikos kompanijų. Atlikus atitinkamus skaičiavimus, buvo apibrėžtos sąlygos, kiek laiko gali veikti atominė jėgainė: pirmoji sąlyga reglamentavo, jog maksimalus atominės jėgainės veikimo laikas gali būti 32 metai; antroji sąlyga teigė, kad Vokietijos 19 atominių jėgainių iš viso gali pagaminti 2 623 mlrd. kWh energijos. Vadinas, viena elektrinė gali pagaminti 138 mlr. kWh energijos per savo veikimo laikotarpį. Pagrindinis šio įstatymo tikslas – palaiptinui uždaryti visas Vokietijos branduolines elektrines, atsižvelgiant į maksimalų apskaičiuotą jų veikimo laiką.¹⁰ 2002 m. įsigaliojus įstatymui, jau 2003 m. lapkričio 14 d. buvo uždaryta Stades atominė elektrinė, veikusi nuo 1972 m. (31 metus)¹¹. Po dvejų metų uždaryta dar viena – Obrigheim atominė jėgainė, veikusi nuo 1969 m. (36 metus).¹²

2005 m. į valdžia atėjo Angelos Merkel vadovaujama Krikščionių demokratų sąjunga. Nuo 2005 m. iki 2009 m. ši partija kartu su socialdemokratais sudarė valdančiąją koaliciją. Šios kadencijos metu didelių reformų branduolinės energetikos politikoje nebuvo. A. Merkel koalicijos partneriai pasisakė prieš branduolinę energetiką, todėl buvo vadovaujama ankstesnės valdančiosios koalicijos („raudona–žalia“) priimtu įstatymu – palaiptinui iki 2022 m. uždaryti visas Vokietijos atomines jėgaines.

Vokietijos vyriausybės pozicija pasikeitė 2009 m., kai valdančioji koalicija buvo performuota ir ją sudarė A. Merkel vadovaujama Krikščionių demokratų sąjunga bei į verslą orientuoti Laisvieji demokratai.¹³ Jau tais pačiais metais koalicija pradėjo derėtis su energetikos kompanijomis dėl elektrinių veikimo pratęsimo. 2010 m. rugsėjį patvirtintas nutarimas pailginti atominių elektrinių laiką vidutiniškai 12 metų. Šis sprendimas visiškai panaikino prieš tai galiojusį sprendimą uždaryti visas atomines jėgaines iki 2022 m., kurį iniciavo Žaliųjų partija.¹⁴ Dar iki katastrofos Fukušimoje šis valdančiosios koalicijos sprendimas buvo vertinamas neigiamai. Valdžios atstovai jį argumentavo tuo, kad

branduolinė energetika yra pereinamojo laikotarpio technologija, kurią būtina išlaikyti, norint sukurti ekologišką ateitį.¹⁵

2011 m. kovo 11 d. Fukušimoje įvykusi branduolinė nelaimė privertė Vokietiją dar kartą keisti energetikos programą.¹⁶ Praėjus kelioms dienoms po Fukušimos tragedijos, A. Merkel paskelbė trijų mėnesių moratoriumą 2010 m. rudenį priimtam nutarimui pratęsti atominį jėgainių veikimą 12 metų. 2011 m. gegužės 29 d. A. Merkel vyriausybė paskelbė persvarstysianti buvusios vyriausybės („raudona–žalia“) branduolinės energetikos atsisakymo planą ir pareiškė,

1 lentelė. Vokietijos atominų elektrinių uždarymo planai

Elektrinių reaktoriai	Planuojama uždaryti. Po valdančiosios koalicijos susitarimo su energetikos kompanijomis 2001 m.	Planuojama uždaryti. Po 2010 m. patvirtinto elektrinių pratęsimo	Planuojama uždaryti. Po 2011 m. įvykusios Fukušimos nelaimės
Biblis-A	2008	2016	X
Neckarwestheim-1	2009	2017	X
Brunsbüttel	2009	2018	X
Biblis-B	2011	2018	X
Isar-1	2011	2019	X
Unterweser	2012	2020	X
Phillipsburg-1	2012	2026	X
Krummel	2016	2030	X
Grafenrheinfeld	2014	2028	2015
Gundremmingen-B	2016	2030	2017
Gundremmingen-C	2016	2030	2021
Gröhnde	2017	2031	2021
Phillipsburg-2	2018	2032	2019
Brokdorf	2019	2033	2021
Isar-2	2020	2034	2022
Emsland	2021	2035	2022
Neckarwestheim-2	2022	2036	2022

Šaltinis: Nuclear Power in Germany. World Nuclear Association. 2012-01-10.
Rasta: <http://world-nuclear.org/info/inf43.html>

kad visos branduolinės elektrinės, kurios sudaro 27 % Vokietijos pagaminamos energijos, bus uždarytos.^{17, 18} Priėmus nutarimą uždaryti visas atominės jėgaines, aštuonios iš jų buvo nedelsiant uždarytos, o visos likusios, vadovaujantis 2002 m. elektrinių uždarymo planu, turi būti uždarytos iki 2022 m. (žr. 1 lentelę)¹⁹. Žaliųjų partijos teigimu, aštuonių elektrinių uždarymas yra didelis laimėjimas, kuris aiškiai atspindi bene dešimtmetį trukusios kovos prie branduolinę energetiką rezultatus. Vis dėlto, žalieji buvo įsitikinę, kad visos atominės jėgaines įmanoma uždaryti iki 2017 m., jei Vokietijos valdžia po Fukušimos nelaimės būtų nedelsiant pradėjusi įgyvendinti branduolinės energetikos atsisakymo programą.²⁰

Atominių jėgainių uždarymas Vokietijoje padidins branduolinių saugumą ir sumažins aplinką teršiančių branduolinių katastrofų tikimybę, tačiau didins ekonomines sąnaudas ir mažins konkurencingumą. Skaičiavimai rodo, kad branduolinės energetikos atsisakymas elektros kainą padidintų 1 euro centu. Buitiniam elektros vartotojui toks nežymus kainos pakilimas elektros sąskaitą per metus padidintų vidutiniškai 35–40 eurų.²¹ Antra problema, su kuria susidurs Vokietija, – CO₂ taršos padidėjimas. Skaičiavimai rodo, kad uždarius atominės jėgaines ir laikinai perėjus prie anglimi kūrenamų šiluminių ar kogeneracinių elektrinių, nuo 2011 m. iki 2022 m. CO₂ kiekis ore padidėtų 170–400 mln. tonų, priklausomai nuo to, kiek elektros bus importuojama, o kiek pagaminama Vokietijoje.²² Galiausiai Vokietijos sprendimas atsisakyti branduolinės energijos gali turėti ir teisiųjų pasekmių. Švedijos valstybinė energetikos milžinė „Vattenfall“ yra pasiruošusi paduoti Vokietijos vyriausybę į teismą. Šis sprendimas grindžiamas tuo, kad 2010 m. A. Merkel paskelbus, jog bus pratęstas atominių jėgainių veikimo laikas, kompanija investavo 700 mln. eurų į dvi Vokietijos atominės jėgaines. Tačiau po Fukušimos nelaimės A. Merkel panaikino anksčiau priimtą nutarimą ir pareiškė, kad 8 atominės jėgainės, iš kurių dvi tos, į kurias investavo „Vattenfall“, nedelsiant yra uždaromos. Dėl to Švedijos kompanija siekia iš Vokietijos vyriausybės prisiteisti 1 mlrd. eurų.^{23, 24} Uždarius atominės elektrines, Vokietijoje padidės CO₂ tarša ir sąnaudos bei sumažės konkurencingumas, bet valstybė vykdo įsipareigojimus uždaryti visas atominės jėgaines, nepaisydama visų galimų neigiamų pasekmių.

Išanalizavus 2001–2011 m. Vokietijos branduolinės energetikos laikotarpį, galima teigti: priimdama „Įstatymą dėl palaiptinio komercinės elektros gamybos atsisakymo naudojant branduolinę energiją“, Žaliųjų partija darė įtaką atsisakyti branduolinės energetikos Vokietijoje. Jeigu ne 2010 m. priimtas A. Merkel sprendimas pratęsti atominių jėgainių veikimo laiką, vis dar būtų galiojęs 2002 m. Žaliųjų ir Socialdemokratų partijų priimtas nutarimas iki 2022 m. uždaryti visas Vokietijos atominės jėgainės. Be to, Vokietijos valdžia patvirtino, kad bus atnaujintas 2002 m. priimtas nutarimas ir vadovaujantis juo numatytais datomis palaiptniui bus uždarytos visos atominės jėgainės. Dėl šios priežasties 2011 m. priimtas sprendimas dėl atominių elektrinių uždarymo yra identiškas 2002 m. priimtam Žaliųjų partijos įstatymui uždaryti visas atominės jėgainės.

APLINKOSAUGOS NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA VOKIETIJOJE

Dabartinė aplinkos apsaugos politikos padėtis rodo kintantį aplinkosaugos nevyriausybinių organizacijų vaidmenį. Pastaraisiais metais Vokietijos aplinkosaugos NVO evoliucionavo iš protesto akcijų rengėjų į tarpininkaujančias institucijas, kurios atstovauja visuomenės interesams ir tiesiogiai bando daryti įtaką vyriausybės sprendimams. Tiriant aplinkosaugos NVO veiklą, nukreiptą prieš branduolinę energetiką, analizuojamos didžiausios ir populiariausios Vokietijos aplinkosaugos NVO: „Greenpeace“ (530 000 narių), „Pasaulio laukinės gamtos fondas“ (angl. WWF – *World Wildlife Fund*), „Vokietijos aplinkos ir gamtos apsaugos asociacija“ (vok. BUND – *Der Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland*) (365 000 narių) ir „Vokietijos gyvūnijos apsaugos draugija“ (vok. NABU – *Der Naturschutzbund Deutschland*) (335 000 narių).²⁵ Kadangi didžiausios Vokietijos aplinkosaugos NVO rūpinasi visomis aplinkosaugos problemomis, analizuojamos ir mažesnės, kurios siekia tik atsisakyti branduolinės energetikos.

Po Fukušimos katastrofos paskelbusi trijų mėnesių moratoriumą, kanclerė A. Merkel sušaukė mokslo, politikos ir verslo atstovus, kad šie pateiktų savo idėjas dėl naujos energetikos politikos. 2011 m.

balandžio 28 d. į šį susitikimą buvo pakviesta viena didžiausių Vokietijos aplinkosaugos organizacijų – WWF, taip pat turėjusi pateikti savo analizes ir siūlymus dėl naujos energetikos politikos. WWF pateikė 2011 m. balandžio mėn. viduryje atliktą tyrimą, rodantį, kad branduolinės energijos galima atsisakyti iki 2017 m. Kaip alternatyvą WWF siūlė pastatyti modernias dujomis kūrenamas elektrines, nes anglimi kūrenamos elektrinės per daug padidintų CO₂ taršą.²⁶ Nors WWF siūlymą atominės jėgainės uždaryti iki 2017 m. įmanoma įgyvendinti, bet Vokietijos vyriausybė jį atmetė ir nuspręsta tai padaryti iki 2022 m. Faktas, kad vyriausybė konsultuojasi su aplinkosaugos NVO, atskleidžia, jog pastaroji turi nepaprastai didelį potencialą siekdama savo tikslų. Būtent toks vyriausybės konsultavimas priimant atitinkamus sprendimus įtvirtina nuostatą, kad aplinkosaugos nevyriausybinė organizacija turi realiai įgyvendinamas galimybes daryti įtaką valstybės branduoliniam vystymuisi. Nors į WWF pasiūlymus nebuvo atsižvelgta, tikslas vis tiek pasiektas – atominės elektrines nuspręsta uždaryti.

Panašų projektą yra parengusi ir „Greenpeace“ organizacija. Jų siūlymu, atominių elektrinių galima atsisakyti iki 2015 m. „Greenpeace“ siūlo pastatyti 5 000 naujų vėjo elektrinių, pusę milijono Vokietijos stogų uždengti saulės kolektoriais ir papildomai pastatyti 16 dujomis kūrenamų elektrinių. Visi šie energijos šaltiniai leistų Vokietijai 2015 m. uždaryti paskutinę atominę jėgainę. „Greenpeace“ skaičiavimais, uždarius atominės elektrines iki 2015 m., būtų pasiekta aplinkosaugos ir ekonominė nauda: 2015 m. Vokietija mokėtų vos keliais centais didesnę kainą už suvartojamą energiją, o už tai užsitikrintų saugumo jausmą, kuris būtų garantuotas uždarius visas atominės jėgainės. Be to, „Greenpeace“ įsitikinimu, padidėjus alternatyvios energijos šaltinių kiekiui, šiame sektoriuje būtų sukurtos naujos darbo vietos. Energetikos transformacija tęstųsi iki 2050 m. Po aptariamo laikotarpio nuo 2015 m. sistemingai būtų uždaromos anglimi kūrenamos elektrinės, o vietoj jų – statomos vėjo ir saulės jėgainės.²⁷ Tačiau nėra aišku, kokiais skaičiavimais remiantis parengtas šis projektas ir ar išvis jis įmanomas įgyvendinti. Vis dėlto, tokie projektai – vienas iš būdų, kaip galima daryti įtaką Vokietijos branduolinės energetikos

vystymuisi, nes jie supažindina visuomenę su galimomis alternatyvomis. Taigi visuomenė gali reikalauti (rengdama mitingus arba rinkdama parašus), kad vyriausybė atsižvelgtų į alternatyvas ir priimtų atitinkamus sprendimus.

Neretai aplinkosaugos NVO veikia išvien, kad pasiektų bendrų rezultatų. Vienas iš tokių projektų – „Atsisakyk branduolinės energetikos pats!“ (vok. *Atomausstieg selber machen!*), kuri kuruoja 26 aplinkosaugos NVO, iš jų – „Greenpeace“, NABU, WWF, DNR, BUND ir „Ausgestrahl“ (liet. *Transliuoti*). Projektas nukreiptas prieš branduolinės energetikos kompanijas. Projekto tikslas – skatinti visuomenę atsisakyti branduolinės energetikos operatorių ir pasirinkti alternatyvios energetikos tiekėją. Taip pinigai už elektrą atitektų mažoms atsinaujinančios energetikos kompanijoms, o ne branduolinės energetikos gigantams.²⁸ Šis projektas veikia visoje Vokietijoje ir nuo 2006 m. savo operatorius jau pakeitė šimtai tūkstančių klientų.²⁹ Tai unikalus būdas, parodantis, kaip aplinkosaugos NVO gali kovoti su branduolinės energetikos tiekėjais, apeliuodamos į visuomenės sąmoningumą.

Geriausių rezultatų kovoje prieš branduolinę energetiką aplinkosaugos NVO pasiekė vykdydamos protesto akcijas. 2011 m. kovo 11 d. įvykusi Fukušimos nelaimė paskatino jas surengti masines protesto akcijas. Jau kovo 12 d. organizacija „Ausgestrahl“ surengė planuotą protesto akciją Štutgarte. 60 000 žmonių sudarė 45 km gyvą grandinę nuo Štutgarto iki Neckarwestheimo atominės jėgainės.³⁰ Kovo 14 d. surengta dar viena demonstracija. Organizatorių teigimu, protesto akcijos vyko 400 Vokietijos miestų ir jose dalyvavo daugiau negu 100 000 žmonių.³¹ Po pilietinės visuomenės spaudimo Vyriausybė nusprendė imtis atitinkamų veiksmų. Kovo 14 d. kanclerė paskelbė 3 mėnesių moratoriumą, kurio metu buvo tikrinamas visų atominų jėgainių saugumas. Taip pat suspenduotas 2010 m. priimtas įstatymas pailginti atominų jėgainių veikimo laiką. Praėjus kelioms dienoms po šio sprendimo, A. Merkel paskelbė, kad bus uždarytos 8 seniausios atominės jėgainės, kol bus tikrinamas jų saugumas.³² Kovo 26 d. įvyko didžiausia protesto akcija prieš atominės jėgaines Vokietijoje. Daugiau negu 200 000 žmonių dalyvavo keturiuose miestuose (Kelne, Berlyne, Miunchene ir Hamburge) organizuotose protesto akcijose ir reikalavo

vyriausybės uždaryti visas atominės jėgaines. Protesto akcijoje dalyvavo visos aplinkosaugos organizacijos bei Žaliųjų partija kartu su Socialdemokratų partija.³³ Organizacija „Ausgestrahlt“ gegužės 28 d. dvidešimtyje miestų surengė paskutinę protesto akciją, kurioje dalyvavo 160 000 žmonių.³⁴ Po šios akcijos gegužės 29 d. A. Merkel paskelbė, kad visos atominės jėgainės bus uždarytos iki 2022 m. Išanalizavus protesto akcijų chronologiją, matyti: svarbiausi Vokietijos vyriausybės sprendimai priimti iš karto po įvykusių protesto akcijų. Į tai atsižvelgiant galima teigti, kad visuomenės spaudimas ir aplinkosaugos NVO surengtos akcijos darė įtaką vyriausybės sprendimui uždaryti visas atominės jėgaines.

Remiantis informacija, gauta iš susirašinėjimų su aplinkosaugos NVO, galima išskirti pagrindines veiklas, kurias pasitelkusios, aplinkosaugos NVO siekia savo tikslų, susijusių su branduolinės energetikos atsisakymu. Akivaizdu, kad be aptartų būdų (t. y. projektų rengimo, dalyvavimo protesto akcijose bei vartotojų kampanijų), kai kurios NVO bando paveikti Vokietijos branduolinę energetiką rašydamos pareiškimus, kuriais siekiama tobulinti teisės aktus, susijusius su atsinaujinančia energetika. Nors teikiami pareiškimai dėl teisės aktų tobulinimo, pačios organizacijos neinicijuoja teisės aktų siūlymų, susijusių su branduoline energetika. NVO taip pat bando daryti įtaką valstybės branduolinei energetikai – rašo pranešimus spaudai reikalaujamos uždaryti atominės jėgaines, bet tai vienas paprasčiausių būdų, duodantis mažiausiai rezultatų.^{35, 36} Negalima teigti, kad vienos organizacijos veikla ir jos būdai, nukreipti prieš branduolinę energetiką, buvo efektyvesni nei kitos. Bendra aplinkosaugos NVO veikla prisidėjo prie atominė jėgainių uždarymo; galima abejoti tik dėl to, kad vienos organizacijos veikla ne taip efektyviai kuria veiklos nišas ir įtraukia visuomenę, nei kelios organizacijos, veikdamos kartu.

Atsižvelgiant į aplinkosaugos NVO vykdomą veiklą, remiantis aplinkosaugos veiklą populiariausių organizacijų „Sweetstep“ ir „Oneworld“ pateikiamomis organizacijų veiklos formomis bei Z. Venckaus ir V. Baršauskienės išskiriamais atskirais veiklos aspektais, 2 lentelėje pateikta Vokietijos aplinkosaugos NVO veiklos prieš branduolinę energetiką tipologija. Veiklos formas galima skirstyti

į radikalią ir pragmatišką aplinkosaugos veiklas. Radikaliai aplinkosaugos veiklai priskiriama žiniasklaidos strategija, kibernetinė strategija, kūrybinė veikla, demonstracijos, vartotojų kampanijos ir politinis lobizmas. Pragmatiškai – veiklai priskiriami moksliniai tyrimai ir veiklos derinimas.³⁷

2 lentelė. Priemonės, kuriomis aplinkosaugos NVO įdaro įtaką Vokietijos branduolinei energetikai

	WWF	Greenpeace	BUND	NABU	Ausgestrahit
Žiniasklaidos strategija	✓	✓	✓	✓	✓
Kibernetinė strategija	✓	✓	✓	✓	✓
Kūrybinė veikla					✓
Demonstracijos	✓	✓	✓	✓	✓
Vartotojų kampanijos	✓	✓	✓	✓	✓
Politinis lobizmas	✓			✓	
Moksliniai tyrimai	✓	✓			
Veiksmų derinimas	✓	✓	✓	✓	✓

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis susirašinėjimais su NVO³⁸

Atsižvelgiant į 2 lentelėje pateiktas veiklas, galima teigti: aplinkosaugos NVO savo tikslams pasiekti pasitelkia įvairias priemones, pradedant radikaliomis, pavyzdžiui, demonstracijos, ir baigiant pragmatiškais bei kūrybiškais veiksmais, pavyzdžiui, mokslinė veikla. Ištyrus veiklas, nukreiptas prieš branduolinę energetiką, galima teigti: pasitelkusios demonstracijas, aplinkosaugos NVO darė papildomą spaudimą atsakingiems sprendimų priėmėjams. Versdamos persvarstyti

branduolinės energetikos perspektyvas, veidamos skirtingais lygmenimis, Žaliųjų partija ir aplinkosaugos NVO siekė bendro rezultato – uždaryti atominės elektrines; tačiau tik su visuomenės palaikymu aplinkosaugos NVO veikla tapo efektyvi ir veiksminga.

IŠVADOS

Po Fukušimos nelaimės padidėjo visuomenės aktyvumas aplinkosaugos veikloje. Visa tai davė stimulą Vokietijos Žaliųjų partijai ir aplinkosaugos NVO siekti savo tikslų, susijusių su branduolinės energetikos atsisakymu. Žaliųjų partijos ir aplinkosaugos NVO veikla tapo efektyvi, nes juos palaikė visuomenė, spaudusi atsisakyti ekonomiškai palankios energetikos rūšies bei pereiti prie ekologiškai patikimų alternatyvių energijos šaltinių. Žaliųjų partijai, kuri savo tikslus, susijusius su branduoline energetika, siekė įgyvendinti politiniu lygmeniu, visuomenės suaktyvėjimas po Fukušimos nelaimės didesnio efektyvumo nedavė. Bet galima prognozuoti: jeigu Vokietijos visuomenės susidomėjimas aplinkosaugos klausimais išsilaikys, 2013 m. federaliniuose rinkimuose Žaliųjų partijos mandatų skaičius gali padidėti. Aplinkosaugos NVO veiksmai prieš branduolinę energetiką be visuomenės palaikymo neįsivaizduojami. Fukušimos nelaimė buvo viena pagrindinių priežasčių, padidinusi visuomenės, o kartu aplinkosaugos NVO veiklos efektyvumą. Visos šios aplinkybės įgalino Vokietijos Žaliųjų partiją ir aplinkosaugos NVO efektyviai vykdyti veiklą, nukreiptą prieš branduolinę energetiką, – dėl to 2011 m. buvo paskelbta, kad Vokietija atsisakys branduolinės energetikos plėtojimo.

Aplinkosaugos NVO šio tikslo siekė rengdamos atominių jėgainių uždarymo planus, siūlydamos ir vykdydamos įvairiausių projektus bei rašydamos pranešimus spaudai. Vis dėlto galima teigti, kad efektyviausia veikla, nukreipta prieš branduolinę energetiką, – protesto akcijos, prie kurių prisidėjo visos aplinkosaugos NVO. Nelaimė Fukušimoje, paskatino žmones masiškai jose dalyvauti ir reikalauti uždaryti atominės jėgainės. Protesto akcijos lėmė, kad atominės jėgainės bus uždarytos. Žaliųjų partijos veikla prieš branduolinę energetiką labiausiai pastebima politiniame sprendimų priėmimo procese. Būdamą

valdančiojoje koalicijoje, 2002 m. Žaliųjų partija priėmė atominių jėgainių uždarymo įstatymą, kuris, atėjus į valdžią A. Merkel, buvo panaikintas. Po Fukušimos nelaimės, vadovaujantis 2002 m. įstatymo uždarymo datomis, priimtas naujas atominių jėgainių uždarymo įstatymas, kuriuo remiantis visos atominės jėgainės bus uždarytos iki 2022 m.

Apibendrinant priemones, kurių ėmėsi Žaliųjų partija ir aplinkosaugos nevyriausybinės organizacijos, siekiamos daryti įtaką Vokietijos branduoliniam vystymuisi, galima teigti: jos buvo orientuotos į bendrą tikslą – atominių jėgainių uždarymą. Vis dėlto, tik Fukušimos katastrofa paskatino Vokietijos piliečius reikalauti uždaryti atominės jėgainės. Abejotina, kad A. Merkel vyriausybė būtų tai iniciavusi, jeigu ne Fukušimos nelaimė. Žinant, kad A. Merkel palaikė atominių jėgainių darbo pratęsimą, galima daryti prielaidą: tokį staigų nuomonės ir pozicijos pokytį galėjo lemti ir racionalus pasirinkimas parodyti susidomėjimą tuo, kas aktualu didžiajai visuomenės daliai, ir taip išlaikyti partijos populiarumą. Įsiterpiančias kintamasis – Fukušimos katastrofa – paskatino Vokietijos politines partijas ir vyriausybę prieš rinkimus racionaliai akcentuoti atominių elektrinių uždarymą, kad susilauktų daugiau balsų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad Vokietija vis dėlto nėra visiškai postmoderni valstybė, kaip manoma, nes galiojantys racionalaus pasirinkimo elementai galimai paskatino partijas vykdyti politiką, nukreiptą prieš branduolinę energetiką. Šią prielaidą iš dalies pagrindžia „*Max Planck* žmogaus raidos instituto“ direktorės teiginys: „Kai vyriausybė labai greitai sureagoja į tokią nelaimę kaip Fukušimos, susidaro nuomonė, kad siekiama tik išsikovoti balsų“.³⁹ Nors dabar ir vykdoma anti-branduolinė politika, negalima atmesti prielaidos, kad ateityje Vokietija nepakeis savo politikos į pro-branduolinę. Tokią galimybę pagrindžia XXI a. 1 dešimtmečio politiniai Vokietijos vyriausybių sprendimai, kuriais Vokietijos branduolinė politika du kartus buvo radikaliai pakeista. Jeigu taip įvyktų, pasiteisintų prielaida: Vokietijos visuomenė ir juo labiau atsakingieji sprendimų priėmėjai dar nėra visiškai pasirengę nuosekliai vadovautis postmoderniomis vertybėmis, kad užtikrintų ekologinį saugumą. Vokietijos politinis elitas laikosi tarp modernios ir postmodernios visuomenės ir

vertybių, o visuomenė, suaktyvėjusi dėl Fukušimos nelaimės, akivaizdžiai pasisako už postmodernias vertybes – aktyviai veikia per aplinkosaugos NVO.

NUORODOS IR PASTABOS

- 1 Daugiau skaitykite: Ingelhart, R. *Modernization and Postmodernization*. Princeton University Press, 1997.
- 2 Eccleshal, R.; Geoghegan, V.; Jay, R.; Kenny, M.; MacKenzie, I.; Wilrod, R. *Political Ideologies: An Introduction*. Routledge, 1993, p. 228–230.
- 3 Ibid., p. 237–239.
- 4 Trzyna, T. About environmental organizations & programs. Rasta: <http://www.interenvironment.org/wd1intro/aboutorgs.htm>. Žiūrėta: 2012 06 10.
- 5 Willets, P. *What is a Non-Governmental Organization?* City University, London. Rasta: <http://www.staff.city.ac.uk/p.willets/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM#Part10>. Žiūrėta: 2011 10 21.
- 6 Eccleshal, R.; Geoghegan, V.; Jay, R.; Kenny, M.; MacKenzie, I.; Wilrod, R. Op. cit., p. 230.
- 7 Ingelhart, R. Globalization and Postmodern Values. Rasta: <http://courses.knox.edu/ps241/23.1inglehart.html>. Žiūrėta: 2012 04 27.
- 8 Green Parliamentary Group in the German Bundestag. Rasta: <http://www.gruene-bundestag.de/cms/english/rubrik/12/12034.english.html>. Žiūrėta: 2012 01 03.
- 9 Herrmann, S. The price-tag of nuclear power. Friend of the earth Europe. 2009, p. 6. Rasta: <http://www.foeeurope.org/publications/2009/The%20price%20tag%20of%20np.pdf>. Žiūrėta: 2012 01 03.
- 10 New Atomic Energy Act enters into force: the phase-out of nuclear energy is the logical response to Chernobyl. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, 2002. Rasta: http://www.bmu.de/english/press_releases/archive/15th_legislative_period/pm/3612.php. Žiūrėta: 2012 01 03.
- 11 Stade Nuclear Power Plant in Germany. Rasta: <http://energynewsletter.turkey.blogspot.com/2008/12/stade-nuclear-power-plant-in-germany.html>. Žiūrėta: 2012 04 27.
- 12 Obrigheim nuclear power station taken off the grid. Rasta: http://www.enbw.com/content/en/press/press_releases/2005/05/pm_20050511_cu_mw02/index.jsp. Žiūrėta: 2012 04 27.
- 13 Dempsey, J. Merkel Pays Political Price for Shift on Nuclear Power // *The New York Times*. 2011 03 21. Rasta: <http://www.nytimes.com/2011/03/22/world/europe/22iht-letter22.html>. Žiūrėta: 2012 01 05.
- 14 Connolly, K. Germany agrees to extend life of nuclear power stations // *The Guardian*. 2010 09 06. Rasta: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/06/germany-extend-nuclear-power-stations>. Žiūrėta: 2012 01 05.

- 15 Germany: Nuclear Power Plants to close by 2022 // *BBC*. 2011 05 30. Rasta: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13592208>. Žiūrėta: 2012 01 05.
- 16 Hockenos, P. Nuclear Power? Germany Says Nein Danke. // *Nation*, 2012, Vol. 294, p. 17.
- 17 Jorant, C. The implications of Fukushima: The European perspective // *Bulletin of the Atomic Scientists*, 67 (4). Sage, 2011, p. 14–17.
- 18 Nuclear Power in Germany // *World Nuclear Association*. 2011 10 27. Rasta: <http://world-nuclear.org/info/inf43.html>. Žiūrėta: 2012 01 06.
- 19 Nuclear Power in Germany // *World Nuclear Association*. 2011 10 27. Rasta: <http://world-nuclear.org/info/inf43.html>. Žiūrėta: 2012 01 05.
- 20 Centgraf, S. Partijos „Alliance 90/The Greens“ narė. Apklausa atlikta 2011 11 09. Apklausė Dovydas Godelis.
- 21 Fairley, P. What Will a Nuclear-Free Germany Cost? // *Technology review*. 2011 05 03. Rasta: <http://www.technologyreview.com/energy/37693/>. Žiūrėta: 2012 01 07.
- 22 Noorder, N. The knock-on effects of Germany's nuclear phase-out // *Nature News*. 2011 06 03. Rasta: <http://www.nature.com/news/2011/110603/full/news.2011.348.html>. Žiūrėta: 2012 01 07.
- 23 Nuclear Phase-Out Faces Billion-Euro Lawsuit // *Spiegel International*. 2011 11 02. Rasta: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,795466,00.html>. Žiūrėta: 2012 01 07.
- 24 Vattenfall suing Germany over nuke phaseout // *The Local*. 2011 11 03. Rasta: <http://www.thelocal.se/37126/20111103/>. Žiūrėta: 2012 01 07.
- 25 Heuser, T. Role and Strategy of Environmental NGOs in German Policy // BUND, p. 6. Rasta: english.kfem.or.kr/international/east/0111/Tilmann.doc. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 26 Biene, D. Energiewende 2011 – Deutschland als Vorbild // WWF. 2011. Rasta: <http://www.wwf.de/themen/klima-energie/energiepolitik/energiewende-2011/>. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 27 Der Plan. Deutschland ist erneuerbar! // Greenpeace. 2011. Rasta: http://www.greenpeace.de/fileadmin/gpd/user_upload/themen/energie/DerPlan.pdf. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 28 Atomausstieg selber machen! Rasta: <http://www.atomausstieg-selber-machen.de/stromwechsel.html>. Žiūrėta: 2021 01 08.
- 29 Atomausstieg selber machen! Rasta: <http://www.atomausstieg-selber-machen.de/ueber-uns.html>. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 30 Thousands protest against Germany's nuclear plants // *BBC*. 2011 03 12. Rasta: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12724981>. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 31 Demonstrators in Germany demand closing of nuclear plants // *CNN*. 2011 03 15. Rasta: http://articles.cnn.com/2011-03-15/world/germany.nuclear.protests_1_nuclear-plants-nuclear-power-nuclear-energy?_s=PM:WORLD. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 32 Merkel under pressure following moratorium // *Spiegel International*. 2011 03 17. Rasta: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,751510,00.html>. Žiūrėta: 2012 01 08.

- 33 Goebel, N. The biggest anti-nuclear protests Germany has ever seen // *Common Dreams*. 2011 03 26. Rasta: <http://www.commondreams.org/headline/2011/03/26-5>. Žiūrėta: 2012 01 08.
- 34 Lepisto, C. Germans Mount Massive Protest Against Nuclear Power // *Treehugger*. 2011 06 29. Rasta: <http://www.treehugger.com/corporate-responsibility/germans-mount-massive-protest-against-nuclear-power.html>. Žiūrėta: 2012 01 09.
- 35 Ruse, E. Aplinkosauginės NVO „NABU“ narys. Apklausa atlikta 2011 11 09. Apklausė Dovydas Godelis.
- 36 Ute. Aplinkosauginės NVO „Ausgestrahl“ narė. Interviu vyko 2011 11 02. Interviu atliko Dovydas Godelis.
- 37 Telešienė, A.; Kriaučiūnaitė, N. Nevyriausybių organizacijų Aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje // *Viešojo politika ir administravimas*, 2008, Nr. 25, p. 97. Kaunas: KTU.
- 38 Pastaba: 2 lentelėje įvardytos tik tos priemonės, kurias susirašinėjant pateikė pačios organizacijos.
- 39 Cowell, A. Germans' Deep Suspicions of Nuclear Power Reach a Political Tipping Point. // *The New York Times*. 2011 06 01. Rasta: <http://www.nytimes.com/2011/06/02/world/europe/02germany.html?pagewanted=all>. Žiūrėta: 2012 01 12.

SUMMARY

GREEN PARTY AND ENVIRONMENTAL NON- GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS INFLUENCE ON THE GERMAN NUCLEAR DEVELOPMENT

Keywords: *Greens, Fukushima disaster, environmental NGOs, the German nuclear power plants.*

This article examines Green Party and environmental non-governmental organizations influence on the German nuclear development. The study was based on correspondence with the Green Party and environmental non-governmental organizations. This article seeks to demonstrate that the Fukushima disaster and environmental NGOs active participation in anti-nuclear activities are the main reasons which led to the decision to close all nuclear power plants in Germany. In addition, analysis of the Green Party activities against nuclear energy, indicates that the Green Party was first who initiated closure of all nuclear power plants in Germany.